

STIJLVOL STERVEN

RIK TORFS

Rik Torfs is hoogleraar kerkelijk recht en senator voor CD&V. Zijn column verschijnt elke donderdag.

'Hoe lang gaat ge dat nog laten duren? Wilt ge zijn pensioen misschien een maand langer houden? Ge ziet toch dat het voor hem beter is dat hij sterft.' Ik dacht dat ik met mijn vader alleen was in de ziekenkamer waar hij al drie maanden lag, bewusteloos. Maar de verpleegster was er dus ook. Misschien was ze een mens, maar ik hoorde alleen een boodschap, gebracht door een engel des doods.

Wij praten over alles, maar het wezenlijke dient zich terloops aan, op morsige plekken die wij niet zelf hebben gekozen. Ik wist al eerder, van op school, dat ieder mens moet sterven, maar nu vernam ik dat doodgaan ook een plicht kan zijn. Waarom eigenlijk? Niet alles wat onvermijdelijk is, kan als een plicht worden beschouwd.

De verpleegster was een kind van haar tijd. Zij sprak over sterven, maar niet over dood zijn, wellicht omdat zij het eerste vaak had zien gebeuren en haar ervaring met het tweede beperkt bleef. Toch bestaat er een verband, want door te sterven ga je dood. Waardig sterven is een goed idee. Er zijn technieken voor. Een stoïcijnse houding strekt tot aanbeveling. Je blijft best koelbloedig, omringd door geliefden en minder geliefden.

Maar wat met onwaardig sterven? Is niet elk sterven ten diepste onwaardig? Is het niet altijd een vernedering, dat ogenblik waarop elke toekomst geschiedenis wordt, behalve de dood, het gestorven zijn?

Het is prachtig dat parlementairen zich binnenkort weer over het levenseinde zullen buigen. Dezelfde mensen die oordelen over besparingen en belastingen, over kindpremies en de one-stop-belevenisplaats Uplace, storten zich weldra op leven en dood. Zijn politici in staat om over wezenlijke dingen te spreken, en als ze dat zijn, hoe komt dat dan? Omdat ze politici zijn? Of omdat ze, ondanks de politiek, tegen beter weten in, mens zijn gebleven?

Euthanasie dus. Hoe ver reikt de zelfbeschikking van ieder mens? Tot wanneer beslissen wij zelf over ons eigen lot? In ieder geval tot wij sterven. Misschien iets langer. Keizer Karel V bereidde na zijn troonsafstand in het Spaanse Yuste zijn eigen begrafenis voor. Hij volgde de repetitie aandachtig, hoewel hij niet dood genoeg was om ten volle van het spektakel te genieten. Maar het punt was duidelijk. Zo lang wij kunnen, beslissen wij zelf. Er is het sterven, er is de uitvaart. Er zijn de bloemen op het graf, tot de nevel van november hen aan ons gezicht onttrekt en wij achterblijven met de ontstellende zuiverheid van de dood. Van het dood zijn. Van het niet zijn. Of niet?

Zelfbeschikking. Tot de laatste snik. Ik geloof in de vrijheid. Misbruik is geen goede reden om ze in te perken. Daarom ben ik altijd voorstander geweest van een euthanasiewet die mensen in de laatste fase het recht geeft om iets vroeger heen te gaan, maar evenzeer om de strijd tot het bittere einde te voeren. Ook al kost dat de gezondheidszorg veel geld. Beschaving heeft een prijs. Leve de keuze.

Maar welke keuze? Is hulp bij zelfdoding van oude mensen die levensmoe zijn een nobele daad van naastenliefde? Misschien wel. Als iemand eenzaam wegrot in een bejaardentehuis, verlangt hij mogelijk naar een behulpzame scout die hem desnoods op het zebrapad onder de bus duwt. Alleen, moeten wij instemmen met het doodsverlangen, of mogen wij het bestrijden? Moeten wij het bestrijden? Is iedereen die oud is, veroordeeld tot eenzaamheid, en wat met wie eenzaam is en niet oud? Is de mens van wie de dagen zijn geteld, gedoemd om alleen maar de dagen te tellen? Hoeveel liefde geven wij de onaantrekkelijke medemens en hoeveel tijd?

Uit mijn kindertijd blijft mij een beeld bij. Elke zaterdagmiddag gingen we winkelen in Mechelen, waar de Innovation sinds korte tijd was geopend. Op de eerste verdieping bevond zich een selfservice, toen een belevens. Elke week opnieuw zat op exact dezelfde plaats een oude, volledig kromgegroeide vrouw helemaal alleen een Russisch ei te verorberen, een gerecht dat alles in zich had om in de toekomst tot het verleden te behoren. Wellicht at zij het ei op, maar zeker de mayonaise, die gedeeltelijk in haar mondhoeken bleef plakken. Op een dag zag ik hoe op haar lippen rouge was aangebracht. Die vergeefse poging tot schoonheid vervulde mij met medelijden en weerzin. Zelf at ik minder smakelijk. Ik vroeg mij af: wanneer blijft zij weg? Op een dag deed zij dat. Ik betreur nog steeds het verlangen dat ik toen voelde, en besef tegelijk de onafwendbaarheid ervan.